

शांघाय सहकार्य संघटना

In News: चीन, पाकिस्तान आणि शांघाय कोऑपरेशन ऑर्गनायझेशन (एससीओ) च्या इतर सदस्य देशांचे प्रतिनिधी भारत आयोजित करत असलेल्या गटाच्या बैठकीला उपस्थित आहेत, ज्यात दहशतवादाच्या धोक्यांसह सुरक्षा आव्हानांवर चर्चा होण्याची अपेक्षा आहे. 15 जून रोजी नवी दिल्लीत सुरू झालेल्या तीन दिवसीय बैठकीत अफगाणिस्तानातील परिस्थितीसह प्रादेशिक सुरक्षा परिस्थितीवर विस्तृत चर्चा होण्याची अपेक्षा आहे. आजच्या या लेखात आपण शांघाय कोऑपरेशन ऑर्गनायझेशन या संघटने विषयी संपूर्ण माहिती बघणार आहोत

शांघाय कोऑपरेशन ऑर्गनायझेशन (SCO) ही एक कायमस्वरूपी आंतरशासकीय आंतरराष्ट्रीय संस्था आहे, ज्याची स्थापना 15 जून 2001 रोजी शांघाय (चीन) येथे झाली. संस्थापक सदस्य खालीलप्रमाणे आहेत:

1. कझाकस्तान प्रजासत्ताक
  2. पीपल्स रिपब्लिक ऑफ चायना
  3. किर्गिझ प्रजासत्ताक
  4. रशियन फेडरेशन
  5. ताजिकिस्तान प्रजासत्ताक
  6. उझबेकिस्तान प्रजासत्ताक.
- त्याआधी चीन, रशिया, कझाकस्तान, किर्गिझस्तान आणि ताजिकिस्तान या देशांच्या नेत्यांनी स्थापन केलेल्या शांघाय फाइव्ह यंत्रणेचा (१९९६) समावेश होता.
  - जून २००२ मध्ये सेंट पीटर्सबर्ग एससीओ देशांच्या प्रमुखांच्या बैठकीत एससीओ चार्टरवर स्वाक्षरी करण्यात आली आणि १९ सप्टेंबर २००३ रोजी अंमलात आली. हा वैधानिक दस्तऐवज आहे जो संघटनेची उद्दीष्टे आणि तत्त्वे, तसेच त्याची रचना आणि मुख्य क्रियाकलाप यांची रूपरेषा देतो.
  - भारत आणि पाकिस्तान 2017 मध्ये सदस्य झाले.
  - 17 सप्टेंबर 2021 रोजी, इराण SCO चा पूर्ण सदस्य होईल अशी घोषणा करण्यात आली.

उद्दिष्टे:

- सदस्य राष्ट्रांमध्ये परस्पर विश्वास आणि शेजारीपणा मजबूत करणे.
- राजकारण, व्यापार आणि अर्थव्यवस्था, संशोधन आणि तंत्रज्ञान आणि संस्कृतीमध्ये प्रभावी सहकार्याला प्रोत्साहन देणे.
- शिक्षण, ऊर्जा, वाहतूक, पर्यटन, पर्यावरण संरक्षण इत्यादी मधील संबंध वाढविणे.
- या प्रदेशात शांतता, सुरक्षा आणि स्थैर्य राखणे आणि सुनिश्चित करणे.
- लोकशाही, न्याय्य आणि तर्कसंगत नवीन आंतरराष्ट्रीय राजकीय आणि आर्थिक व्यवस्था स्थापन करणे.

SCO चे सध्याचे सदस्य:

कझाकिस्तान, चीन, किर्गिस्तान, रशिया, ताजिकिस्तान, उझबेकिस्तान, भारत, पाकिस्तान आणि इराण.

पूर्ण सदस्यत्व स्वीकारण्यास इच्छुक असलेली 3 निरीक्षक राज्ये आहेत:

1. अफगाणिस्तान
2. बेलारूस
3. मंगोलिया

6 संवाद भागीदार आहेत:

1. आर्मेनिया
2. अझरबैजान
3. कंबोडिया

4. नेपाळ
5. श्रीलंका
6. तुर्की

रचना:

1. **स्टेट कौन्सिलचे प्रमुख** - सर्वोच्च एससीओ संस्था जी आपले अंतर्गत कामकाज आणि इतर राज्ये आणि आंतरराष्ट्रीय संघटनांशी संवाद ठरवते आणि आंतरराष्ट्रीय मुद्द्यांचा विचार करते.
2. **गव्हर्नमेंट कौन्सिलचे प्रमुख** - एस.सी.ओ.मध्ये परस्पर संवादाच्या आर्थिक क्षेत्राशी संबंधित मुद्द्यांचा अर्थसंकल्प मंजूर करते, विचार करते आणि निर्णय घेते.
3. **परराष्ट्र व्यवहार मंत्री परिषद** - दैनंदिन कामकाजाशी संबंधित मुद्द्यांचा विचार करते.
4. **प्रादेशिक दहशतवादविरोधी संरचना (रॅट्स)** - दहशतवाद, फुटीरतावाद आणि अतिरेकीपणाचा सामना करण्यासाठी स्थापन करण्यात आली.
  - **SCO सचिवालय** - बीजिंग
  - **प्रादेशिक दहशतवादविरोधी संरचना (RATS) ची कार्यकारी समिती** - ताश्कंद

शांघाय कॉर्पोरेशन ऑर्गनायझेशनची ताकद

- SCO जागतिक लोकसंख्येच्या 40%, जागतिक GDP च्या जवळपास 20% आणि जगाच्या 22% भूभागाचा समावेश करते.
- SCO ची भौगोलिक महत्त्वामुळे आशियामध्ये धोरणात्मकदृष्ट्या महत्त्वाची भूमिका आहे - यामुळे ते मध्य आशियावर नियंत्रण ठेवू शकते आणि प्रदेशातील अमेरिकन प्रभाव मर्यादित करू शकते.
- SCO ला उत्तर अटलांटिक ट्रीटी ऑर्गनायझेशनला काउंटरवेट म्हणून पाहिले जाते.

शांघाय कॉर्पोरेशन ऑर्गनायझेशनसाठी आव्हाने

- SCO सुरक्षा आव्हानांमध्ये दहशतवाद, अतिरेकी आणि फुटीरतावाद यांचा समावेश आहे; अंमली पदार्थ आणि शस्त्रास्त्रांची तस्करी, अवैध स्थलांतर इ.
- भौगोलिकदृष्ट्या जवळ असूनही, सदस्यांचा इतिहास, पार्श्वभूमी, भाषा, राष्ट्रीय हितसंबंध आणि सरकारचे स्वरूप, संपत्ती आणि संस्कृती यामधील समृद्ध विविधता SCO निर्णय घेणे आव्हानात्मक बनवते.